

SZUCHY RÓBERT*

A szerződéskötési szabadság és annak korlátai az energiajogban, különös tekintettel a villamosenergia-szektorban

I. Bevezetés

Az energia fogalma önmagában egy rendkívül tág kört ölel fel. Számos energiafajta ismerünk, a villamos energiától kezdve a földgázon át a nukleáris energiáig, de ezen túlmenően számos egyéb energiaforrás is létezik. A hatályos Polgári Törvénykönyv az energia fogalmát nem definiálja, azonban a törvény a tulajdonjog tárgyai közé sorolja a dolog módjára hasznosítható természeti erőket. A dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre is.¹ Dolognak minősül hétköznapi értelemben és a Polgári Törvénykönyv („Ptk.”) alapján a birtokba vehető testi tárgy.

A dolog módjára hasznosítható természeti erők az ember uralma és irányítása alá vonhatóak, megjelenésükben nem feltétlenül testi képződmények. Tipikusan ilyen az energia, amely előállításától függően lehet villamos energia, hőenergia vagy gáz. A dolog módjára hasznosítható természeti erők (villamos energia, napfény, szél, víz, ásványi eredetű energiahordozók) esetében szintén a dolgokra vonatkozó szabályokat kell értelemszerűen alkalmazni.² A dolog tulajdonosát egyúttal megilleti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje, azt biztosítékul adja vagy más módon megterhelje, továbbá hogy a tulajdonjogát másra átruházza vagy azzal felhagyjon.³ Ez a szabály analóg módon alkalmazható az energiák átruházására is, így tehát mind a villamos energia, mind a földgáz és más energiahordozók tulajdonjoga is adásvételi szerződés segítségével átruházható. (Bár a Ptk. kizárólag az ingatlan esetében írja elő, hogy az ingatlan tulajdonjogával nem lehet felhagyni⁴, azonban az egyes energiahordozókkal történő felhagyás komoly biztonsági és környezetvédelmi

* egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszék

¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről („Ptk”) 5:14 § (2) bekezdése

² Kommentár a 2013. évi V. törvényhez.

³ Ptk. 5:30. § (1) bek.

⁴ Ptk. 5:30. § (2) bek.

kockázatot jelentene, gondoljunk csak a kiengedett gázra vagy a „kidobott” urán kapszulákra, amelyek kezelését nyilvánvalóan ágazati környezetvédelmi szabályok tiltják.)

Az alábbiakban nem elsősorban az energia dologi jogi oldalát, hanem az ahhoz kapcsolódó egyes kötelmi jogi aspektusokat tekintjük át abból a szempontból, hogy e szerződések vonatkozásában mind az Európai Unió által előírt szabályozási keretek, mind a hazai jogalkotás milyen feltételeket támaszt. Elsősorban a villamos energia és a hozzá kapcsolódó kérdések vizsgálatára szorítkozunk, de ettől függetlenül az itt elmondottak, közel analog módon a földgázszektor szabályozására⁵ is elmondhatóak.

II. Szerződéskötési szabadság

A Ptk. kötelmi jogi szabályai szerint a szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.⁶ A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet. Továbbá a felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. A szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akarattal eltérhetnek, ha a Ptk. az eltérést nem tiltja.⁷ Ez a szabály természetesen igaz a dolog módjára hasznosuló természeti erők (energiák) átruházására vonatkozó szerződésekre is, azonban látni fogjuk, hogy az ágazati szabályozások számos tartalmi előírást határoznak meg az egyes energiaforrások átruházására vonatkozó szerződésekre. Az egyes ágazati szabályozásokban számos kógens jellegű szabállyal fogunk majd találkozni.

III. Közszolgáltatási szerződés

A Ptk. az energetikai tárgyú szerződésekhez kapcsolódóan egy igencsak szűkszavú szabályozást rendel. A Ptk. tartalmazza a közszolgáltatási szerződés fogalmát⁸, amely szerint a közszolgáltatási szerződés alapján a szolgáltató általános gazdasági érdekű szolgáltatás nyújtására, a felhasználó díj fizetésére köteles. A szolgáltatót szerződéskötési kötelezettség terheli. A felhasználó a díjat havonta, utólag köteles megfizetni.

A közszolgáltatási szerződés elődje a régi Ptk.-ban a közüzemi szerződés⁹ volt. Még a törvényjavaslat indokolásában is a közüzemi szerződés elnevezés szerepelt, amit az Európai Unió irányelvei hatására változtattak meg. A jogalkotó kiemelte, hogy a közszolgáltatási szerződés elnevezés összhangban van pl. a vasúti személyszállítást igénybe vevő utasok jogairól és kötelezettségeiről szóló 1371/2007/EK rendelet¹⁰ szóhasználatával.

Nem csupán a szerződés elnevezése változott, hanem az elhelyezése is. Míg a közüzemi szerződést a régi Ptk. az adásvételt, cserét és a szállítási szerződést követően – tehát

⁵ A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény.

⁶ Ptk. 6:58. §

⁷ Ptk. 6:59. § (2) bek.

⁸ Ptk. 6:256. §

⁹ Régi Ptk. 387. §

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1371/2007/EK rendelete (2007. október 23.) a vasúti személyszállítást igénybe vevő utasok jogairól és kötelezettségeiről.

mai fogalmaink szerint a tulajdonátruházási szerződések csoportjában – szabályozta, addig a Ptk.-ban a közszolgáltatási szerződés a vállalkozási típusú szerződések körében nyert elhelyezést. Az elnevezés és az elhelyezés változása jelzi, hogy a jogalkotó másként tekint ma erre a szerződésre mint korábban. A törvényjavaslat indokolása – szokás szerint – szűkszavú: „[...] az elhelyezést az indokolta, hogy a közüzemi szerződésben tulajdonátruházási és vállalkozási elemek keveredtek. A törvény ugyanakkor [...] a vállalkozási elemet tekinteti jellegadónak”. A törvényjavaslat előkészítőinek álláspontja alapján is tehetünk kísérletet a változás okának feltárására. A kodifikátorok nem a tulajdonátruházásban látják a közszolgáltatási szerződés lényegét, hanem „a folyamatos és biztonságos szolgáltatásban” A vállalkozási jelleg alátámasztására emeli ki a Szakértői javaslat azt is, hogy a „díj csak a szolgáltatás tényleges nyújtása esetén jár – eredménykötelem”.¹¹

Az általános gazdasági érdekű szolgáltatás körén belül több csoport különböztethető meg. Vannak olyan szolgáltatások, amelyek tulajdonváltozás lehetőségét teremtik meg, és amelyek keretében sor is kerül gáz, elektromos áram, víz, hőenergia (távhőszolgáltatás) tulajdonának megváltozására. Más esetekben a szolgáltatás a háztartásban fölöslegessé váló dolgok (szemét, szennyvíz) eltávolítását biztosítja. A postai és a telekommunikációs szolgáltatások alkotják az általános gazdasági érdekű szolgáltatás harmadik csoportját (levél, távirat, csomag továbbítás, rádió és televízió szolgáltatás, kábeltévé, internet stb.). A kommunális szolgáltatások között említhető a közvilágítás, köztisztaság, temetőfenntartás, tömegközlekedés. Az ötödik csoportot az egészségügyi, szociális szolgáltatások alkotják.¹²

A Ptk. normaszövege szerint a szolgáltatót szerződéskötési kötelezettség terheli. A jogszabályon alapuló szerződéskötési kötelezettségre a Ptk. 6:71. § rendelkezései irányadók. A Ptk. a szerződéskötési kötelezettség kapcsán nem utal a kivétel lehetőségére.

Hozzá kell tenni, hogy ez a szabályozás több szempontból is problémás lehet, tekintettel arra, hogy egyes ágazatok egyes szegmensei esetén, például a villamos energia törvényben¹³ („Vet.”) csak bizonyos szereplőkre ír elő szerződéskötési kötelezettséget, azonban például a szabadpiacon tevékenykedő villamos energia kereskedők vonatkozásában nem. A hálózati engedélyesek üzemeltetésében álló átviteli és elosztói hálózatot a hálózati engedélyesek a Vet.-ben megállapított rendszerhasználati díjak ellenében, szerződéskötési kötelezettség terhe mellett bocsátják rendelkezésre villamosenergia-továbbítás céljából a rendszerhasználók részére.¹⁴ Továbbá az egyetemes szolgáltatót a Vet. szerinti feltételekkel az egyetemes szolgáltatás vonatkozásában villamosenergia-értékesítési és szerződéskötési kötelezettség terheli, az erre jogosult felhasználó tekintetében a felhasználó külön jogszabályban meghatározott módon bejelentett szándéka esetén.¹⁵ E szabályozás a földgáztörvényben¹⁶ („Get.”) is analóg módon¹⁷ jelenik meg.

¹¹ VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Compex Kiadó, Budapest, 926. p.

¹² OPTEN Ptk. Kommentár.

¹³ 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról.

¹⁴ Vet. 35. § (1) bek.

¹⁵ Vet. 48. §

¹⁶ 2008. évi XL. törvény a földgázellátásról 34. § (1) bek. az egyetemes szolgáltatók esetén és 132. § 27. pont az elosztói engedélyesek vonatkozásában.

¹⁷ Get. 34. § (1) bek. az egyetemes szolgáltatók esetén és 132. § 27. pont az elosztói engedélyesek vonatkozásában.

A régi Ptk. biztosította, hogy a szolgáltató jogszabályban meghatározott esetekben megtagadja a szerződés megkötését, és a Ptk.¹⁸ nem helyezte hatályon kívül a külön törvényekben rögzített kivételszabályokat. A szerződés megkötése akkor tagadható meg, ha a kötelezett bizonyítja, hogy a szerződés teljesítésére nem lenne képes vagy a szerződéstől való elállásnak vagy felmondásnak lenne helye.¹⁹ Ez logikailag szoros kapcsolatot mutat a Ptk. bevezető rendelkezései között, a Ptk. 1:3. §-ában szabályozott tisztesség elvével, amely szerint a jogok gyakorlása (és a kötelezettségek teljesítése) során a felek a tisztesség és a jóhiszeműség követelményeinek megfelelően kötelesek eljárni. Amennyiben a kötelezett bizonyítja, hogy a jogszabály által előírt kötelező szerződés teljesítésére nem lenne képes vagy a szerződéstől való elállásának vagy felmondásának lenne helye, a szerződés megkötését megtagadhatja. Így például megtagadható a szolgáltató által a szerződés (vagy új szerződés megkötése), ha például a korábbi szerződés felmondására azért került sor, mert szolgáltatási díjtartozás áll fenn a szolgáltató irányába.

IV. Szerződéskötési szabadság és annak korlátai a villamosenergia-piacon

A Ptk.-ban rögzített szerződésre vonatkozó szabályokon túl mint *lex specialis* a Vet. további szabályokat tartalmaz a villamosenergia-vásárlási szerződés vonatkozásában. E ponton érdemes áttekinteni a szerződések elnevezésére vonatkozó problémakört is. A Vet. ugyanis számos különböző elnevezéssel illeti a „villamosenergia-vásárlási” szerződést. A Vet. 62. §-a e szerződést villamosenergia-vásárlási szerződésként definiálja, amely gyakorlatilag összhangban van a fent ismertetett azon szabállyal, amely a villamos energiát dolog módjára hasznosítható természeti erőnek tekinti és így adásvételi szerződés tárgya lehet, tehát „meg lehet venni”, azaz „vásárlási” szerződést lehet kötni rá. Bár talán dogmatikailag szerencsésebb és helyesebb lett volna a „villamosenergia-adásvételi szerződés” elnevezés használata. Azonban ez a megközelítés részben távol kerül a fent ismertetett „közszolgáltatási szerződés” fogalmától és tartalmától, hiszen a szerződés során a szolgáltatási elem helyett az átruházási elem kerül előtérbe.

A Vet. a villamosenergia-vásárlási szerződés vonatkozásában kötelező szerződéses tartalmi elemeket határoz meg. Egyúttal különböző tartalmi elemeket ír elő az egyetemes szolgáltatásra jogosult felhasználók vonatkozásában és az erre nem jogosultak (szabad piaci felhasználók) szerződéseire vonatkozóan. Az egyetemes szolgáltatásra jogosult felhasználónak a villamosenergia-kereskedővel kötendő villamosenergia-vásárlási szerződésének tartalmaznia kell számos elemet, illetve szerződéses klauzulát.

Így tehát tartalmazni kell a szerződő felek megnevezését, természetes személy esetén a nevének, lakcímének, jogi személy vagy a Ptk. általános szabályai szerint létrehozott jogalany esetén a székhelyének, cégjegyzékszámának vagy azzal egyenértékű azonosítójának és adószámának feltüntetésével, a szolgáltatás igénybevételének kezdő időpontját, a nyújtott szolgáltatások megnevezését, azoknak a jogszabályban foglalt rendelkezésekkel összhangban felajánlott minőségi színvonalát, valamint az ettől eltérő színvonalú szolgáltatás jogkövetkezményét, ideértve az arra való hivatkozást is, hogy az

¹⁸ Ptk. 6:71. §

¹⁹ Ptk. 6:71. § (4) bek.

eltérő színvonalú szolgáltatás miatt fizetendő kötbér megfizetése nem mentesít az okozott kár megtérítése alól. Szintén mint lényeges elem tartalmaznia kell a szolgáltatásnak a szerződés megkötésekor érvényes árát (a villamos energia árát), a villamosenergia-kereskedő ügyfélszolgálatának elérhetőségét, a szerződés időtartamát és a szerződés megszüntetésének, felmondásának feltételeit. Ugyancsak tartalmaznia kell a szerződésszegés (pl. a számlák nemfizetésének) jogkövetkezményeit, így különösen a szolgáltatásból való kikapcsolás részletes feltételeit. Továbbá rendelkezni kell arról, hogy hová lehet panaszt benyújtani vita esetén. Technikai okokból lényeges és kötelező feltüntetni a felhasználási helyet és az ún. elszámolási pont megjelölését, a szerződött villamos energia mennyiségét, valamint a számla kiegyenlítési módját és feltételeit (pl. fizetési határidő).

Az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult felhasználók esetén néhány szerződéses elem nem lesz kötelezően lényeges szerződéses feltétel, így nem kell meghatározni a szerződésben például az ügyfélszolgálat elérhetőségét, illetve a fogyasztói panasz esetében az ügyintézés módját, valamint nem kell részletesen meghatározni az eltérő színvonalú szolgáltatás esetén a szerződésszegés esetén felmerülő jogkövetkezmények részletes leírását. E feltételeket a Vet. – mint jogszabály – lényeges tartalmi elemnek tekinti. Ez számos kérdést felvet, ugyanis ebben az esetben vizsgálandó, hogy mi lesz a jogi sorsa egy olyan szerződésnek, amelyből a fentiek közül, a jogszabály által lényegesnek minősített elem hiányzik. A Ptk. alapján ugyanis a szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges és a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges.²⁰ Jelen esetben, ahogy láthattuk, jogszabály fog bizonyos elemeket lényeges szerződéses elemmé minősíteni.

Az irányadó gyakorlat szerint a szerződés létrejöttéhez a konszenzusnak a lényeges, illetve a bármelyik fél által lényegesnek minősített kérdésekre kell kiterjednie. A Ptk. 6:63. § (2) bekezdésének első mondata a régi Ptk. szerződés létrejöttének szabályával szövegszerűen megegyezik.²¹ Erre tekintettel e körben a korábbi bírói gyakorlatot változtatlanul alkalmazhatónak tartjuk. Így többek között a BH 409. 2003. számú eseti döntésben közzétett azon elvi kitételt is, amely szerint, ha a felek valamely lényeges kérdésben nem állapodnak meg, a szerződés nem jön létre. A korábbi bírói gyakorlat lényegesnek minősítette adásvételi szerződés esetén a vételárban való megállapodást a BH 409. 2003. számú eseti döntésében, tervezési szerződésnél a tervezési díjban, szállítási szerződésnél pedig a vételárban való megállapodást is.

A bírói gyakorlat hivatkozott döntése alapján az állapítható meg, hogy lényeges tartalmi elemnek minősül mindenképpen az, amit a jogszabály az adott szerződéstípus különös rendelkezései körében külön is nevesít, illetve a jogszabály rendelkezéseiből az énéyszerítően következik. A lényeges tartalmi elemek felsorolása általánosan nem adható meg, azt a konkrét szerződés esetében egyedileg, külön-külön kell vizsgálni²². Jelen esetben viszont a jogszabály tételesen meghatározza, hogy mit tekint lényeges elemnek.

A Ptk. kodifikációja során, ahogy azt Vékás Lajos kiemelte, a GK. 5. számú állásfoglalásának rendelkezését általánosította a jogalkotó.²³ (Érdeemes egyúttal megemlíteni,

²⁰ Ptk. 6:63. § (2) bek.

²¹ Ptk. 205. § (2) bekezdés első mondat.

²² A Ptk. indokolása.

²³ Polgári Törvénykönyv Magyarázatokkal (szerk.: Vékás Lajos) Complex Kiadó, Budapest, 2013. 550. p.

hogy a 1/2014 PJE 1. pontja nem tekinti irányadónak a GK 5. sz. állásfoglalását a Ptk. alkalmazása körében irányadónak tekintett GK állásfoglalások között.) Erre tekintettel a felek által lényegesnek minősített kérdésben való megállapodás akkor feltétele kizárólag a szerződés létrejöttének, amennyiben egyértelműen és kétséget kizáróan juttatja kifejezésre a szerződést megkötni kívánó fél, hogy a konkrét kérdésben való megállapodás hiányában nem állna fent akarata a szerződés megkötésére azt nem kötné meg.

Egyetlen esetkör állapítható meg dogmatikailag a szerződési tartalomra válasra, ha a felek a szerződési tárgyalások során nem juttatták kifejezésre a lényeges kérdésnek tekintett jelleget, illetve azt, hogy a szerződést ezen lényegesnek minősített kérdés hiányában nem kívánja megkötni a fél. Ez akkor állhat fenn, ha az adott kérdés a jogszabály rendelkezése alapján minősül a szerződés nélkülözhetetlen, lényeges elemének. Ez a gyakorlatban a szerződés kötelező, kógens lényeges feltételének megállapítása esetén áll fenn leggyakrabban. Ez esetben a jogszabály alapján lényeges feltételnek minősülő kérdésben nem kell a félnek kifejezésre juttatnia akaratát, és értelemszerűen a másik fél a jogszabály tartalmának nem helyes ismerete alapján tévedésre nem hivatkozhat a szerződés létre nem jötte körében.²⁴ E szabály jelen esetben a villamosenergia-vásárlási szerződések vonatkozásban azzal a következménnyel jár, hogy a fent felsorolt, jogszabály által lényegesnek minősített tartalmi elemek tekintetében, azok hiánya esetén a szerződés nem jön létre és egyik fél sem hivatkozhat arra, hogy a szerződés létre nem jöttéről nem tudott vagy arra vonatkozóan tévedésben lett volna. E helyzet fennállása esetén a szolgáltató csupán a már szolgáltatott (átadott, átruházott) villamos energia tekintetében csak a jogalap nélküli gazdagodás alapján²⁵ követelhetne megtérítést. Nyilván itt a vagyoni előny megtérítése a legtöbb esetben pénzben lehetséges csak, hiszen a fogyasztó nem fog olyan villamos energiával rendelkezni, amelyet vissza tudna adnia szolgáltatónak, tekintettel arra, hogy azt már elfogyasztotta. Azonban két villamosenergia-kereskedő között akár az ugyanolyan mennyiségű villamos energia „visszaadása” is technikailag elképzelhető lehet, hiszen egy kereskedő rendelkezhet a szükséges villamos energia mennyiséggel. Meg kell jegyezni, hogy ha a villamos energiát dolognak tekintjük és a szerződés nem jön létre, akkor tekintettel a Ptk. 5:35. § -ra, a szolgáltatók dogmatikailag a már átadott (szolgáltatott) villamos energiát mint „tulajdoni igényt” korlátlan ideig igényelhetnék a fogyasztótól, tekintettel arra, hogy a Ptk. e szabálya szerint a tulajdoni igények nem évülnek el. Meg kell jegyezni, hogy a Vet. szerint a villamosenergia-kereskedő és felhasználó közötti villamosenergia-vásárlási szerződésből eredő polgári jogi igények két év alatt évülnek el. Továbbá az elévülés a követelés esedékességének napján kezdődik.²⁶ Ugyanakkor ha – a fentiekre tekintettel – maga a villamosenergia-vásárlási szerződés nem jön létre, akkor a Ptk. általános szabályait, köztük az általános elévülési szabályokat, valamint az általános, tulajdonjogra vonatkozó szabályokat, különösen a tulajdoni igények el nem évülésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Éppen ezért dogmatikailag szerencsésebb lett volna, ha a Vet. nem mint „lényeges tartalmi elemek”-nek minősíti e szerződéses feltételeket, hanem például e feltételek hiányához valamilyen közjogi jogkövetkezményt (pl.: bírságot) rendel, tekintet-

²⁴ A Ptk. indokolása.

²⁵ Ptk. 6:579. §

²⁶ Vet. 63. § (3) bek.

tel arra, hogy bármely elem (pl. ügyfélszolgálat megjelölésének) hiánya esetén a szerződő felek szerződési szándéka ellenére „létre nem jött” szerződésnek kell tekinteni.

A jogalkotó azonban a szerződésre vonatkozó szabályozás során még továbbment. A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet („Vet. Vhr.”) magát a villamosenergia-vásárlási szerződés folyamatát is meghatározza. A villamosenergia-vásárlási szerződés megkötését a felhasználó és a villamosenergia-kereskedő is kezdeményezheti. Ha a villamosenergia-kereskedő ajánlatot tesz a felhasználó részére, annak minden lényeges körülményt, de legalább a következőket kell tartalmaznia: az ajánlat hivatkozásra alkalmas azonosító számát, a villamosenergia-kereskedő főbb adatait (társaság neve, székhelye, a villamosenergia-kereskedelmi engedély száma, honlapjának címe, ügyfélszolgálatának címe és nyitvatartási ideje és üzletszabályzatának internetes elérési útvonala), azt az időpontot, amelytől kezdődően a közölt feltételek teljesítése esetén a szolgáltatás nyújtása megkezdhető, a villamos energia árát vagy az ár meghatározására vonatkozó módszertant, az ajánlati kötöttség időtartamát, a létrejövő jogviszony minden lényeges elemére kiterjedő tájékoztatást és a szerződés megszüntetésének vagy felbontásának egyes eseteit és feltételeit. Továbbá a Vet. Vhr. előírja, hogy az ajánlatnak tartalmaznia kell a villamosenergia-vásárlási szerződés tervezetét is, amely a polgári jogban meglehetősen szokatlan megoldás, hiszen a szerződés megkötésére irányuló szabályok nem várják el azt más esetekben, hogy az ajánlathoz már a szerződéstervezet is mellékelve legyen.

A fentiekben ismertetett szabályok alapján látható, hogy a villamosenergia-piacon a szerződések megkötésére vonatkozóan, jórészt egyébként a felhasználók védelmét célzó szándékkal, milyen sok kötöttséggel (kógens szabályozással) találkozhatunk. E szabályok természetesen lényegesebbek abból a szempontból, hogy a felhasználókat (fogyasztókat) védjék, azonban e szabályozás számos olyan rugalmatlanságot is tartalmaz, amelyek akadályozhatják az innovatív megoldások bevezetését.

V. Szabályozási célok

Az energiapiacra, különösen a villamosenergia-piacon számos szempontnak kell egyidejűleg érvényesülnie. Az első ilyen szempont az ellátásbiztonság kérdésköre. Ahogy a 72/2009/EK irányelv is meghatározza, a belső villamosenergia-piac célja, hogy az Európai Unió valamennyi fogyasztója, azaz a lakosság és a vállalkozások számára valós választási lehetőséget teremtsen, új üzleti lehetőségeket nyisson és bővítse a határokon keresztül történő kereskedelmet, és ezáltal hatékonyságjavulást, versenyképes árakat és magasabb szintű szolgáltatásokat teremtsen, továbbá hogy hozzájáruljon az ellátás biztonságához és fenntarthatóságához.²⁷ Ugyanez köszön vissza a Vet. céljainak meghatározása során is.²⁸

²⁷ 2009/72/EK irányelv (1) Preamb.

²⁸ „...hatékonyan működő villamosenergia-versenypiac kialakítása, az energiahatékonyság, az energiatakarékosság elveinek a fenntartható fejlődés érdekében történő érvényesítése, a felhasználók biztonságos, zavartalan, megfelelő minőségű és átlátható költségszerkezetű villamosenergia-ellátása, a magyar villamosenergia-piacnak az Európai Közösség egységesülő villamos energia piacaiba történő integrációja, az Európai Közösségek jog-

Ugyancsak kiemelkedő szerepet tölt be a fogyasztóvédelmi szabályok előtérbe helyezése is. Az Európai Unióban az ipar és kereskedelem egésze, ideértve a kis- és közép vállalkozásokat is, valamint minden uniós állampolgár, aki a belső piac gazdasági előnyeit élvezzi, magas szintű fogyasztóvédelemben is kell, hogy részesüljön és különösen a háztartási fogyasztók, és ahol a tagállamok azt helyénvalónak tartják, a kisvállalkozásoknak is közszolgáltatási garanciákat kell kapniuk, különös tekintettel az ellátás biztonságára és a tisztességes tarifákra, a tisztességesség, a versenyképesség és közvetlen a munkahelyteremtés céljából.²⁹

Az Irányelv egyben célul tűzi ki a verseny biztosítását is. Annak érdekében, hogy a fogyasztók teljes mértékben kihasználhassák a villamos energia liberalizált belső piacában rejlő lehetőségeket, a tagállamoknak alapvető jelentőséget kell tulajdonítaniuk annak, hogy a különböző kereskedők közötti tisztességes versenyt és a piachoz való könnyű hozzáférést, illetve új villamosenergia-termelési kapacitást biztosítsanak.³⁰

Tehát világosan látható, hogy a szabályozási célok adottak, a verseny biztosítása, a fogyasztóvédelem garantálása, valamint a magas szintű ellátásbiztonság garantálása³¹, azonban e szabályok egyben olyan kööttségeket is teremtenek, amelyek megnehezíthetik az újszerű és atipikus megoldások megvalósítását.

VI. A szabályozási keretből fakadó korlátok

A mai modern világunk számos olyan megoldást kíván, amellyel valamilyen újszerű, innovatív módon lehet az energiaforrásokkal gazdálkodni. Ilyen megoldások lehetnek az úgynevezett „Okos Városok” (*Smart Cities*)³² koncepciók kialakítása és megvalósítása, illetve különböző ESCO (*Energy Saving Cooperation*) megoldások megvalósítása.

Az „Okos Városok” koncepció olyan települést takar, amely a rendelkezésre álló technológiai lehetőségeket (elsősorban az információs és kommunikációs technológiát) olyan innovatív módon használja fel, amely elősegíti egy jobb, diverzifikáltabb és fenntarthatóbb városi környezet kialakítását. Egy várost akkor nevezhetünk „okosnak”, ha az emberi tőkébe, tradicionális (pl. közlekedés), valamint a modern információs és kommunikációs infrastruktúrába történő befektetés ösztönzi és hajtja a fenntartható gazdasági fejlődést és növeli még tovább az életszínvonalat, miközben a természeti erőforrásokat bölcsen kezelik.³³ Az okos város tehát az okos technológiát úgy használja, hogy a város infrastrukturális rendszerei és szolgáltatásai sokkal jobban kapcsolódjanak egymáshoz, intelligensebbek és hatékonyabbak legyenek.

szabályainak való megfelelés, és a mindezek megvalósítását biztosító, az objektív, átlátható és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő szabályozás kialakítása...”

²⁹ 2009/72/EK irányelv (42) Preamb.

³⁰ 2009/72/EK irányelv (61) Preamb.

³¹ SUGÁR ANDRÁS: *A piacsabályozás elméleti és gyakorlati aspektusai a közszolgáltatási szektorokban, első sorban az energiaszektor árszabályozása példáján*. Corvinus, Budapest, 2011.

³² LADOS MIHÁLY (szerk.) *Smart cities” tanulmány*. MTA Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet, Győr, 2011. 16. p. elérhető: http://www-05.ibm.com/hu/download/IBM_SmarterCity_20110721.pdf [2015.10.24.]

³³ *Smarter cities for smarter growth*, IBM Institute for Business Value, elérhető: http://www.zurich.ibm.com/pdf/isl/infportal/IBV_SC3_report_GBE03348USEN.pdf [2015.10.24.]

Az ESCO³⁴ finanszírozásnak nevezzük azt a konstrukciót, amelynek keretén belül az energiacég előfinanszírozza a teljes beruházást, s költségei a működés során keletkező energia-megtakarításból – általában öt-tíz év alatt – térülnek meg. (Érdekességként említendő, hogy az ESCO fogalom a vonatkozó EU-s irányelv magyar fordításában helytelenül „energetikai szolgáltató vállalat”-ként lett fordítva³⁵). Az ESCO finanszírozás során tehát a kivitelező nemcsak a beruházás megvalósítását vállalja, hanem annak előfinanszírozását is. E konstrukció megoldást jelent azon partnereink számára, akiknek nem áll rendelkezésükre elegendő forrás ahhoz, hogy elavult és energiapazarló rendszereiket korszerűsítsék³⁶. A végrehajtott korszerűsítések által garantált megtakarítások mértéke lehetővé teszi, hogy a beruházás teljes költsége ezekből finanszírozható legyen. Az előfinanszírozási lehetőségek között rövidebb és hosszabb futamidejűek egyaránt megtalálhatóak. Hosszabb futamidő választása esetén már a megtérülési időszakban is érzékelhető költségcsökkenés érhető el. Természetesen választható az optimum megoldás is, mely a teljes költségmegtakarítást a beruházás visszatérítésére fordítja, így optimalizálja a fejlesztések finanszírozási futamidejét.³⁷

E megoldások igen gyakran követelnék meg olyan megoldásokat, amelyek meghaladják a hatályos szabályozás kereteit, amelynek alapját egyébként – villamos energia területén például – egy, az EU Harmadik Energetikai Csomagjának³⁸ részét képező Irányelv teremti meg.³⁹ Ilyen köztetés például a Vet. Vhr. 22/D §-ban rögzített szabály, amely nem teszi lehetővé két évnél hosszabb villamosenergia-vásárlási szerződések megkötését.⁴⁰ (Bár ha szó szerint értelmezzük a mondatot, akkor ebben nincs benne kifejezett tiltás arra vonatkozóan, hogy ennél hosszabb, akár 5 éves szerződést ne lehessen kötni.) Hozzá kell tenni, hogy egy ilyen szabálynak nyilvánvaló értelme az, hogy a felhasználók ne kötődjenek indokolatlanul hosszú ideig egy szolgáltatóhoz, hiszen ez a kereskedőváltások lehetőségét akadályozná meg, ezáltal korlátozván a piaci versenyt. (Ahogy a 2009/72/EK irányelvben is megjelenik a verseny biztosítására irányuló szándék, amely alapján a kereskedőváltásokat is elő kell segíteni.⁴¹)

³⁴ Az Európai Parlament és Tanács 2006/32/EK irányelve (2006. április 5.) az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról, valamint a 93/76/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.

³⁵ 2006/32/EK irányelv 3. cikk i) pontja: „energetikai szolgáltató vállalat”: az a természetes vagy jogi személy, aki energetikai szolgáltatásokat nyújt és/vagy egyéb energiahatékonyságot javító intézkedéseket tesz a felhasználók berendezéseiben vagy helyiségeiben, és ezzel bizonyos fokú pénzügyi kockázatot vállal. A nyújtott szolgáltatás kifizetése (részben vagy egészben) az energiahatékonyság javulásának elérésén és az egyéb megállapodott teljesítménykritériumok teljesítésén alapul.

³⁶ CARY BULLOCK, GEORGE CARAGHIAUR: *Guide to Energy Services Companies*. The Fairmont Press, 2001. 16. p.

³⁷ MATUZ GÉZA: *Az ESCO, és az ún. harmadik feles finanszírozás bemutatása*. Elérhető: http://www.enerea.eu/esemenyek/IVOEN_ESCO_bemutatas.pdf [2015.09.29]

³⁸ Az EU Harmadik Energetikai Csomagja (EU Third Energy Package, röviden: „TEP”), számos területet foglal magában, a villamos energetikától kezdve a földgáz szabályozáson át a hálózatokhoz való hozzáféréseig. További információ az Európai Bizottság vonatkozó honlapján található: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation> [2015.09.29]

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/72/EK irányelve (2009. július 13.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

⁴⁰ Vet. Vhr. 22/D §: „A 12 hónapnál nem hosszabb időre kötött villamosenergia-vásárlási szerződés egy alkalommal, 12 hónapnál nem hosszabb időtartamra meghosszabbítható.”

⁴¹ 2009/72/EK irányelv (20) Preamb.: „A verseny előmozdítása érdekében a villamos energia belső piacon a nem háztartási nagyfogyasztók számára lehetővé kell tenni a kereskedő megválasztását, valamint azt hogy villamosenergia-szükségleteik fedezésére több kereskedővel is szerződést kössenek. Az ilyen fogyasztókat

Látható azonban, hogy egy ESCO konstrukció esetén, amely során akár a szolgáltató önmaga, akár egy független vállalat részt vesz ilyen projektek megvalósításában, könnyen elképzelhető, hogy olyan szerződések révén tudná csak biztosítani a beruházás megtérülését vagy egyáltalán annak biztonságát, amelyek a hatályos szabályozási keretek falaiba ütköznek. Példaként említhető az a nem ördögtől való helyzet, amely esetében egy villamosenergia-kereskedő egy energetikai hatékonyságot növelő beruházás esetén a fogyasztó helyett megvalósít egy beruházást (pl. valamilyen berendezés korszerűsítését), amely esetben elvárja azt, hogy hosszabb ideig, pl. 5-8 évig cserébe a szolgáltató ügyfele legyen. Egy ilyen ESCO jellegű konstrukció előnyös az esetlegesen pénzügyi forráshiánnyal küzdő fogyasztónak, előnyös a kereskedőnek az ügyfélmegtartás végett és ne feledkezzünk el arról, hogy számos környezetvédelmi céllal is összhangban van (kevesebb energiát fog fogyasztani a fogyasztó, kevesebb CO₂-t kell kibocsátani és még sorolhatnánk), de a hatályos hazai jogi keretek nem teszik lehetővé két évnél hosszabb villamosenergia-vásárlási szerződés megkötését, ahogy a fentiekben részletesen kifejtésre került.

VII. A szabályozási keretből fakadó korlátok

Jelen tanulmány célja az, hogy rövid áttekintést adjon az energetikai piacon, különösen a villamosenergia-piacon meglévő egyes szerződésekről és az ahhoz kapcsolódó szabályozási problémákról. Megállapítható, hogy számos olyan szabályozási kérdés, probléma van a szektort érintő hatályos jogszabályokban, amelyek bár a fogyasztóvédelmi, az ellátás-biztonsági célokat kívánják érvényesíteni, lehetővé téve a minél szélesebb körű versenyt, egyúttal egyben korlátot is jelentenek az innovatív megoldásoknak, különös tekintettel az innovatív finanszírozási módoknak.

A jövő fő kérdése az lesz, hogy az általános célkitűzések, mint például az általános energia-megtakarításra történő EU-s törekvések,⁴² hogyan lesznek összhangban az európai uniós irányelvekkel és ennek átültetésére létrehozott nemzeti szabályokkal, amelyek számos kötöttséget támasztanak. E kötöttségek elsősorban a szolgáltatókat és azon alternatív megoldásokat kínáló vállalkozásokat terhelik, amelyek újító megoldásokat kívánnak bevezetni a szektorban. A kérdés nyilvánvalóan az lesz, hogy a jogalkotó enged a hatályos szabályok kötöttségéből vagy ezen új szereplők számára is, az új technológiák területén is új szabályozást fog kialakítani. (Sajnos e második irány tűnik valószínűbbnek.) Azonban ha a túlszabályozás fennmarad, akkor könnyen azzal a veszéllyel találkozhatjuk szembe magunkat, hogy a kevésbé szabályozott amerikai vagy ázsiai piacok olyan versenyképesebb megoldásokat fognak tudni kínálni a fogyasztóik számára innovatívabb megoldásokkal, amelyek végeredményben megint csak az Európai Unió versenyhátrányát fogják okozni, ezáltal áttételesen az EU globális, általános céljainak az elérését fogják lassítani, gátolni vagy éppen megakadályozni. A szempontokat és érveket minden új szabályozási javaslat előtt szem előtt kellene tartani.

meg kell védeni a szerződések kizárólagosságát biztosító záradékaival szemben, amelyek kizárják a versenyképes vagy kiegészítő ajánlatokat."

⁴² *Energiahatékonyság: a 20%-os cél elérése.* A Bizottság közleménye, Brüsszel, 2008.11.13, COM(2008) 772 végleges.

RÓBERT SZUCHY

THE LIMITS OF THE CONTRACTUAL FREEDOM IN THE
ENERGY LAW, ESPECIALLY IN THE ELECTRICITY MARKET

(Summary)

The purpose of this study is to offer a short overview of the contracts present on the energy market – especially on the electricity market – and the connecting regulatory problems. The paper argues that the current laws and regulations – aimed at and serving consumer protection, security of supply by ensuring in the same time wide competition – form a barrier to innovative solutions, with special regard to innovative financial methods.

The main issue of the future will be how the service providers and entrepreneurs offering alternative, innovative solutions can overcome the limitations of the general goals, like energy saving set by the EU laws and the nationally implemented rules. Though highly unlikely, the regulator could choose to introduce new regulations for the new participants and technologies of the sector. However, if the current overregulation is maintained, the EU may suffer competitive disadvantage vis-à-vis the more flexible and innovative American or Asian markets, thus indirectly slowing down, restricting or even preventing the global, general goals the EU is trying to achieve. The points and arguments of this paper should be considered before introducing any new regulatory proposal.